

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

معاونت تحقیقات و فناوری
کارگروه وزارتی اخلاق در پژوهش های زیست پزشکی

شیوه نظارت بر استفاده از حیوانات آزمایشگاهی در دوره های آموزشی مصوب کمیته اخلاق

ویرایش آذر ۱۳۹۹

هدف از نظارت اخلاقی بر استفاده از حیوانات در دوره‌های آموزشی، همکاری با مدرسين و فراگیران در جهت کاهش رنج و ناراحتی حیوانات و افزایش کیفیت علمی و اخلاقی دوره‌های آموزشی می‌باشد. در این رابطه، نظارت صحیح بر دوره‌های آموزشی دارای اهمیت بسیار زیادی است؛ چرا که آنچه توسط تعداد زیاد افراد شرکت‌کننده در این دوره‌ها آموخته می‌شود، احتمالاً در ادامه فعالیت حرفه‌ای ایشان تا سال‌ها به کار گرفته شده و حتی شاید توسط ایشان به تعداد زیادی فراگیران بعدی نیز منتقل شود. لذا، چنانچه اصول صحیح اخلاقی و اطلاعات علمی معتبر به شرکت‌کنندگان دوره‌های آموزشی ارائه شود، قادر خواهد بود تاثیر مثبت دراز مدت قوی و در سطح وسیع داشته باشد. بالعکس، عدم ارائه اصول اخلاقی یا ارائه اطلاعات نادرست علمی، می‌تواند آثار مخرب وسیعی در آینده حرفه‌ای و علمی شرکت‌کنندگان ایجاد نماید.

ناظران موظف به تهیه مستندات (نظیر صوت، تصویر، یا فیلم) از موارد مطلوب یا نامطلوب مشاهده شده در حین اجرای دوره بوده، و لازم است ضمن رعایت محرمانگی، مستندات مذکور را در اختیار کمیته اخلاق قرار دهند.

شیوه نظارت بر دوره‌های آموزشی

نظارت اخلاقی بر دوره‌های آموزشی در قالب سؤالاتی در فرم‌های معمول ارزشیابی دوره‌های آموزشی گنجانده شده و توسط شرکت‌کنندگان دوره پاسخ داده می‌شود. این سؤالات در فرم ارزیابی بخش تئوری دوره آموزشی اصول کار با حیوانات آزمایشگاهی و فرم ارزیابی بخش عملی دوره آموزشی اصول کار با حیوانات آزمایشگاهی مطرح شده‌اند. در هر فرم، تعدادی از سؤالات مربوط به «ارزشیابی اجرایی دوره» و تعدادی دیگر مربوط به «ارزشیابی محتوای علمی/اخلاقی» دوره هستند.

- سؤالات «ارزشیابی اجرایی دوره»، هرچند ممکن است از نظر اخلاقی نیز تاثیر گذار باشند، لیکن موضوع بحث نظارت اخلاقی در شیوه نامه حاضر نیستند. امتیاز حاصل از این سؤالات می‌تواند توسط برگزارکنندگان به منظور دریافت بازخورد از فراگیران و بهینه‌سازی دوره‌های آتی استفاده شود.
- سؤالاتی که حسب شیوه نامه حاضر، ملاک ارزیابی اخلاقی دوره می‌باشد، در قسمت «ارزشیابی محتوای علمی/اخلاقی» فرمها، به شرح زیر آمده است:

فرم ارزیابی بخش تئوری دوره آموزشی اصول کار با حیوانات آزمایشگاهی:

در این فرم دو سؤال اخلاقی ذیل قسمت «امتیاز شیوه تدریس»، به شرح ذیل وجود دارد:

- میزان تدریس جنبه‌های اخلاقی کار با حیوانات در دوره تئوری، و
- میزان تأثیرگذاری دوره تئوری در افزایش علاقه شما به حفظ رفاه حیوانات.

حداکثر امتیاز ممکن مجموع این دو سؤال، معادل ۱۰ و حداقل آن ۲ می‌باشد که لازم است هر یک از مدرسین دوره، حداقل امتیاز میانگین ۶ را در یک دوره تنوری کسب نمایند.

- در صورتی که امتیاز کسب شده مدرس کمتر از ۶ باشد، لازم است کمیته اخلاق به مدرس مذکور توصیه نماید که در دوره آموزش بعدی، موضوع «تدریس جنبه‌های اخلاقی در کار با حیوانات» و «ایجاد انگیزه در حفظ رفاه حیوانات آزمایشگاهی» را به نحو وسیع‌تر در تدریس هر یک از سرفصل‌های دوره وارد کند و در این راه از منابعی نظیر «راهنمای اخلاقی استفاده از حیوانات در فعالیت‌های آموزشی» مصوب وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی استفاده نماید.
- در صورتی که با وجود توصیه کمیته اخلاق، در دوره بعدی مجدداً مدرس مذکور حداقل امتیاز میانگین ۶ را از سؤالات فوق‌الذکر کسب نکرد، به منظور حفظ کد اخلاق دوره‌های بعدی، لازم است کمیته اخلاق، مدرس مذکور را قویاً به ارائه مباحث «جنبه‌های اخلاقی در کار با حیوانات» و «ایجاد انگیزه در حفظ رفاه حیوانات آزمایشگاهی» در حین تدریس دوره، مطالعه «راهنمای اخلاقی استفاده از حیوانات در فعالیت‌های آموزشی» مصوب وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، یا شرکت در یکی از دوره‌های آموزش مدرسین کار با حیوانات آزمایشگاهی که توسط کارگروه وزارتی اخلاق برگزار می‌گردد، تأکید نماید.
- در صورتی که در دوره بعد از آن، مجدداً مدرس مذکور حداقل امتیاز میانگین ۶ را از سؤالات فوق‌الذکر کسب نکرد، کد اخلاق دوره باطل شده و نمی‌تواند بر روی گواهی شرکت در دوره درج شود. ضمناً تا زمان اصلاح نواقص مربوطه، امکان ارائه کد اخلاق به دوره‌های برگزار شده توسط مدرس مذکور وجود نخواهد داشت. بدیهی است که چنین گواهی‌هایی، نمی‌تواند توسط کمیته‌های اخلاق جهت ارائه مجوز کار با حیوانات آزمایشگاهی به پژوهشگران ملاک قرار داده شود.

فرم ارزیابی بخش عملی:

در این فرم هفت سؤال اخلاقی ذیل قسمت «ارزشیابی محتوای علمی/ اخلاقی دوره عملی» مطرح شده است که تمامی آنها دارای اهمیت اخلاقی می‌باشند. حداکثر امتیاز قابل کسب برای این سؤالات ۳۵ امتیاز و حداقل آن ۷ امتیاز می‌باشد. در این رابطه، لازم است، حداقل امتیاز میانگین ۲۱ در دوره کسب شود.

- در صورتی که امتیاز کسب شده مدرس کمتر از ۲۱ باشد، لازم است کمیته اخلاق به مدرس مذکور قویاً توصیه نماید که ضمن مطالعه «راهنمای اخلاقی استفاده از حیوانات در فعالیت‌های آموزشی» مصوب وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، استفاده از سایر منابع علمی/ اخلاقی مرتبط، شرکت در دوره‌های آموزش مدرسین (مورد تایید کارگروه وزارتی اخلاق)، یا مشارکت با سایر همکاران، در دوره‌های آموزش بعدی موضوع اخلاق در کار با حیوانات را به نحو جدی در بخش عملی اجرا نماید.
- در صورتی که با وجود توصیه کمیته اخلاق، در دوره بعدی مجدداً مدرس مذکور حداقل امتیاز میانگین ۲۱ را از سؤالات فوق‌الذکر کسب نکرد، لازم است کمیته اخلاق به مدرس مذکور تأکید نماید که جهت حفظ کد اخلاق دوره بعدی لازم است نسبت به اجرای موارد بند قبل جداً اقدام نماید. ارائه کد اخلاق به مدرس مذکور جهت اجرای دوره بعدی، مشروط به تهیه مستندات مبنی بر اقدام عملی وی در بهبود نواقص موجود می‌باشد.

- در صورتی که در دوره بعد از آن، مجدداً مدرس مذکور حداقل امتیاز میانگین ۲۱ را از سؤالات فوق‌الذکر کسب نکرد، کد اخلاق دوره باطل شده و نمی‌تواند بر روی «گواهی» شرکت در دوره درج شود. ضمناً تا زمان اصلاح نواقص دوره عملی، امکان ارائه کد اخلاق به دوره‌های مورد نظر برای برگزاری توسط مدرس مذکور وجود نخواهد داشت. بدیهی است که گواهی‌های حاصل از دوره‌های فاقد کد اخلاق، نمی‌تواند توسط کمیته‌های اخلاق جهت ارائه مجوز کار با حیوانات آزمایشگاهی ملاک قرار داده شود.